

Marianne Jelveds tale ved Landsforeningen af Menighedsråds årsmøde d. 23. maj 2014

Rigtig mange tak. Det er jo ikke første gang, jeg står her. Det har jeg faktisk gjort siden 1982, men i en anden anledning. Nu tager jeg jakken af og smøger ærmerne op. Ja, ja, I griner, I ved jo, hvad der venter.

Først skal jeg lige kvittere for formandens ord, især dem til sidst, hvor du roste Kirkeministeriet. Det blev straks noteret ned.

I har gjort noget godt. I vil sætte fokus på de administrative regler, og de byrder, som de medfører. Det er et projekt, som er lige ved at blive sat i søen, hvor I vil blive kontaktet og bedt om jeres helt åbne tilkendegivelser om, hvad der er mest bøvvl med i menighedsrådsarbejdet. Vi vil prøve og se, om vi kan gøre noget ved det, på den ene eller anden måde, så I får mere tid til at gøre det, som alle der melder sig til menighedsrådsarbejdet, synes er det sjove, nemlig at få hele livet omkring kirken og kirken til at blomstre. Det var dagens gode nyhed.

På mange måder er det jo en fordel, lige nu i hvert fald, at Kirkeministeriet og Kulturministeriet har samme minister, uden at de er lagt sammen. De vil vi prøve og se, om vi kan udnytte til noget fornuftigt. Det kunne jo være, at man skulle undersøge, hvad man kunne gøre ved nogle kirker på landet, hvis der bliver behov for det. Bare lige for at antyde, at der er nogle ting der overgriber mellem de to ministerier, for eksempel vedligeholdelsen af kulturarven.

Men det var slet ikke der, jeg ville begynde. Jeg ville begynde et andet sted, nemlig; Da jeg var ti år, der lå jeg, når jeg skulle sove og læste i "Det bedste", Det blad kender I godt, ikke? Og alt hvad jeg læste deri, det var noget jeg forestillede mig, kunne blive dansk engang. Det var om det amerikanske samfund i 50'erne. Jeg havde helt glemt det indtil forleden dag, hvor jeg hørte, at det faktisk eksisterer stadigvæk. I 1999 lavede de en undersøgelse i 100 byer spredt ud over verden. De to af byerne var i Danmark, det var København og Odense. Det gik ud på, at de ville undersøge, hvordan tilliden havde det rundt om i verden. De havde lavet forsøget på følgende måde: I hver by, som de havde valgt ud, lagde de ti punge, hvor der var 50 dollars i, og det var mange penge i 1999. Der var også papirer, der viste, hvem ejermanden var. De blev så lagt ud forskellige steder i byen, som om de var tabt, og så undersøgte de hvor mange af dem, der kom tilbage til ejeren. Hvor mange tror I, der kom tilbage i Danmark? Alle ti i København og alle ti i Odense! Hvad var gennemsnittet på verdensplan? Fire ud af ti kom hjem. Det var gennemsnittet på verdensplan, så det siger noget om, at nogle steder, kom meget få af dem tilbage. Det er en af de historier, som jeg samler på, og jeg har en hel del af dem, som giver mig anledning til følgende spørgsmål, og har gjort det igennem en række år.

Hvad er det, der er grundlaget for, at vi har det samfund, som vi har i dag, med en lang række kvaliteter, som andre mennesker kommer rejsende hertil for at undersøge? "Hvordan er det I gør det?", vil de vide. Vi har en tradition, som er meget unik.

Vi har en tradition for et stærkt civilsamfund. Det er ikke kommet af sig selv! Det er kommet i den transformation og forandring, der skete, da et stændersamfund i den første halvdel af 1800-tallet, var blevet til et myndigt folk, da vi rundede år 1900. Da kom de første husmandsforeninger frem, og det var jo almuen, der nu var blevet myndig og forsøgte at skabe en forening og skrive et manifest, der blev indledt med: "Vi vil være myndige, vi vil stå på egne ben, vi vil opøve os i selvhjælp". Det er en transformation, fra den almue som Grundtvig frygtede skulle blive tabt i demokratiet, hvilket var

grunden til, han undlod at stemme, eller måske endda stemte imod Grundloven. Men da Grundloven blev vedtaget, så tog han sig sammen og sagde: "Så gør vi noget ved det!", og så skabte han nogle fortællinger, som har bundet os sammen. Jeg kommer med en af dem her, fordi han havde den fuldstændig klare overbevisning, som vi deler: Det kan ikke nytte noget, at vi har et samfund, der består af bare individualister. Det duer ikke! Man er nødt til i et samfund at have en fælles forståelse af en grundenighed. Dem har han faktisk formuleret nogle af til os, blandt andet igennem sin digtning og sin sangskrivning. En af dem er, og I nikker genkendende: "Frihed for Loke, såvel som for Thor". I kender den alle sammen. Det er en grundenighed i Danmark, som giver plads til den mangfoldighed og forskellighed, som vi mener, kendetegner os. Men vi glemmer, hvad der kommer lige efter fortællingen om Loke og Thor, nemlig fortællingen om Fenrisulven, som jo også er en mytisk figur. Det er det store digt, der hedder Nordens Mytologi, som Grundtvig skriver, for at give os en fælles forståelse af, hvad der er ret og rimeligt, godt og forkert. Det er min tolkning af den. Aserne i Valhalla har i fællesskab besluttet sig for, at Fenrisulven når det kommer til stykket, er den onde, dér hvor de bor. Og derfor vil de gerne binde den onde, og de prøver at overtale Fenrisulven til at lade sig binde, men den er jo ikke dum, og den vil ikke lade sig narre. Derfor siger den nej og vil ikke, men de bliver ved at lokke for den, og til sidst siger Fenrisulven: *"Jamen så, lad os da prøve, men så skal jeg have en af jer til at lægge sin højre arm i mit gab"*, underforstået for at få en slags gidsel. De ser på hinanden, og Tyr siger så: *"Jeg gør det"*. Lægger sin højre arm i gabet på Fenrisulven. Resten af aserne binder den, og da den opdager, at den ikke kan komme fri bliver den rasende og bider den højre arm af Tyr.

Det er fortællingen om det samfund, vi kender herhjemme. Det fortæller nemlig, at Grundtvigs filosofi var, at vi skal have frihed til at tage ansvar. Det er først, når vi har den personlige frihed, at vi kan tage ansvar, og det ansvar skal vi tage alvorligt, og vi skal gøre det med henblik på at finde det fælles bedste i fællesskabet. Det er hele filosofien bag de værdier, som skabte det danske samfund gennem foreningsliv, andelsbevægelsen, den danske model, vindmøllesuccesen og så videre. Det bygger alt sammen på personlig frihed, ligeværd og forpligtende fællesskaber. Andelsbevægelsen, var en unik institution, der blev skabt, da vi stod med ryggen mod muren, under den første globalisering, der rullede ind over Danmark grundet teknologien, der havde skabt dampskibe, der kunne sejle billigt korn til Europa. Så kunne danske landmænd ikke leve af deres korn længere. En kæmpe omstilling i landbrugsproduktion til animalsk produktion ud fra det fælles bedste. Enhver kunne være med om man havde en ko eller 100 køer, man havde én stemme hver.

Nu laver jeg lige en parentes, da Schlüter var statsminister, overtalte jeg ham til, at prøve at få indflydelse på den måde, man indrettede Den Europæiske Centralbank på, således at Den Europæiske Centralbank vedtog, at hver nationalbankdirektør, der sad i det råd, der skulle træffe beslutningerne, havde én stemme uanset hvor mange borgere de havde i deres land. Det var altså Schlüter, der fik det igennem i EU. Parentes slut. Sig ikke at de ikke lytter til os.

Det forpligtende fællesskab, det kan jo kun være der, fordi vi frivilligt påtager os det. Og det er jo lige netop det, I sidder med i jeres menighedsråd, og som hele forenings-danmark arbejder med. Og det er jo det, der har skabt et meget stærkt civilsamfund i Danmark, hvor vi faktisk næsten har et dobbelt demokrati i dag. Fordi vi har det folkevalgte demokrati, som vi kender det på Christiansborg, kommunalbestyrelserne og i regionerne, som lægger rammerne, for det civile liv: Det folkelige demokrati i forenings-danmark. Der er ikke et menneske i Danmark, som ikke er medlem af en forening – af et forpligtende fællesskab. Og der er jo et levende liv lokalt, der skaber rammerne for den

måde, vores børn vokser op på. Vi præger samfundet i de foreninger, ikke mindst den måde vi prioriterer vores ting på i lokalsamfundet. Så det ser jo rigtig godt ud.

Men når jeg er meget optaget af det, så er det fordi, der er nogle ting, der kommer i vejen. Der er nogle tendenser i vores samfund, som gør det besværligt at fastholde denne måde at tænke på. Vi er blevet meget rationelle og teknokratiske. Jeg er også selvvironisk, for jeg har selv været med i udviklingen og har medansvar. Men jeg har også set problemet og må derfor også prøve at rette op på det igen.

Det er vigtigt, at der er nogle i Folketinget, som er i stand til at huske historien og kan prøve at forklare, hvorfor det nu er så vigtigt, at vi har en mindretalsret i Danmark, som jeg mener, er en af de mest generøse og mest vigtige rettigheder vi har haft siden Grundtvig. At ethvert mindretal har ret til at vælge og lave deres egen skole, deres egen kirke, deres egen folkehøjskole og så videre. Selvom det bygger på nogle værdier, der er anderledes end flertallets. Det er faktisk meget stort og en meget, meget vigtig del af den måde, vi har lært at leve sammen på i mangfoldighed, fordi vi anerkender denne mindretalsret. Men den mindretalsret er ikke noget, der nødvendigvis er selvfølgelig, og derfor kan vi se, at det kan blive vanskeligere at oprette en fri skole, det bliver vanskeligere og vanskeligere at drive højskole, også fordi højskolen jo blev undermineret af Tvind i 90'erne.

Folketinget vedtog en række stramninger af højskolelovene, fordi Tvind havde misbrugt den tillid og den fælles forståelse af, hvad der var meningen med folkehøjskolen, så vi blev nødt til at skrive alting ned i paragraffer. Nu har vi så fået en ny kulturminister, hun hedder Marianne Jelved. Folkehøjskolen ligger i Kulturministeriets regi, så vi har lavet en ny højskolelov, hvor vi har fjernet nogle af de mest bastante ting, for at give en større frihed, for at genetablere det, at vi har en fælles forståelse af, hvad folkehøjskolen er. Det er bare et lille bitte tegn, i alt det her.

Vi står i en forandringsproces i det danske samfund, hvor vi kan se at rigtig meget måles i nytteværdi. Vi taler om hvad nytten er, om det kan betale sig i kroner og øre. Man skal begynde at argumentere i den frie skole eller i folkehøjskolen for at, det man gør, sparer i sidste ende penge på finansloven. Vi er ved at være kommet derud, hvor det er besværligt at skulle argumentere for en frihed ved hjælp af økonomiske parametre. Derfor er det jo vigtigt, at vi gør opmærksom på, at der er andre ting, også i vores samfund, som har værdi, uden at vi kan eller skal gøre det op i kroner og øre.

Kun 15 ud af de 98 kommuner, der er i dag, har en voksende befolkning. Alle de andre kommuner har faldende befolkningstal, og sådan har det været i temmelig lang tid. Det siger jo noget om nogle kolossale forandringer, som slår igennem på skoler og mange steder, og som gør at vi skal tænke nyt, for at fastholde nogle af de værdier, som har gjort, at vi er et levende samfund med stor lokal bestemmelse og indflydelse. Men det er jo klart, at vi i vores opdragelse af vores børn, og i den måde samfundets værdier opleves og smitter af under opvæksten, kan komme i en situation, hvor det er nødvendigt at minde lærerne om følgende - jeg tager bare tre eksempler:

Læreforeningen, kommunerne, BUPL, skoleledelserne, børne- og kulturforeninger og forældreorganisationen var blevet lidt trætte af Folketinget for nogle år siden, fordi der hele tiden blev vedtaget ændringer af folkeskolen, uden at de blev inddraget i det. Så de hentede syv forskere ind, satte sig omkring bordet med de syv forskere og sagde: *"Vi vil gerne have belyst for eksempel betydningen af fællesskab for børns læring"*. Så kom forskerne op med argumenterne og med gode råd til, hvad man kunne sige. Det er sådan noget, jeg har taget til mig, fordi det er rigtig lærerigt, at se for sig et læringsfællesskab. Lad mig illustrere med et citat: *"Det starter med, at man er set og anerkendt, at man bliver mødt som en, der som udgangspunkt har ret til at være med i fællesskabet."* Det er børn, vi

taler om. Enhver kan sætte sig ind i, når man har hørt den her sætning, at det barn, som ikke oplever, at man er anerkendt og er med i et fællesskab, og at man har betydning for de andre, er udenfor og helt alene i verden. Det er jo sådan vi nogle gange kommer til at indrette os, fordi vi sætter nogle mål, som ikke alle børn uden videre kan leve op til i PISA-undersøgelser, og hvad det nu kan være. Og det kommer til at dominere skolens indhold.

En anden sætning, som jeg har fra en højskolelærer, siger: *"Hvis der ikke eksisterer en følelse af at være en del af et fællesskab, hvordan skal du så ansvarligt kunne tage del i et fællesskab?"*. Det er jo en anden måde, så er man bare blevet voksen, når man ser det her.

Og vi ved, og det er den sidste sætning, den er også fra Højskolen: *"Den enkelte socialiseres og dannes af at være i et fællesskab, det betyder virkelig, at den enkelte har sin forudsætning i et fællesskab."*

Nu har jeg taget en række eksempler frem for at understrege en meget, meget central del, som også er jeres centrale opgave, sådan som jeg ser det; nemlig betydningen af fællesskabet. Og betydningen af ægte fællesskab, forstået på den måde, at vi der, hvor der naturligt er en mulighed for og et behov for et fællesskab, og at det fællesskab også har nogle reelle funktioner for folks hverdag.

Jeg havde en fantastisk oplevelse i sommer, altså sommeren sidste år, hvor jeg pludselig skulle overtage Manu Sareens opgave i kirkelukningsagerne på grund af nogle forskellige omstændigheder. Og det startede med at lave en møderække og tage de menighedsråd, som var de nemmeste, først. Det var dem, hvor menighedsrådet, havde sagt ja til at lukke kirken. Jeg mener det ikke alvorligt, når jeg siger de nemmeste, men for mig var det de nemmeste i første omgang. Hele ideen var, at jeg som "kirkeminister", sat ind i denne funktion, skulle have en dialog med menighedsrådet for at afklare menighedsrådets opfattelse og menighedsrådets vurdering af kirkens situation og så træffe en beslutning. Derfor skulle jeg jo lytte ægte til dem, uanset hvad de så mente. Det viste sig, at jeg skulle bruge det første kvarter af hvert møde med de menighedsråd, der kom, på at overbevise dem om, at det var en reel samtale, vi havde. Det var ikke en beslutning, der var truffet på forhånd. Det viser, hvor pressede menighedsrådene var i denne her situation.

Hvad lærte jeg af det her? Jeg var dybt imponeret af alle 14 menighedsråds engagement, viden, entusiasme og energi til at prøve at finde svar og af hvordan de løftede udfordringen, som deres kirke stod overfor. Jeg havde en fornemmelse af, sådan skridt for skridt, at når vi var færdige med hele forløbet, så ville jeg have en slags opskrift på, hvordan man kunne lave nogle kriterier for eventuelle fremtidige kirkelukninger. Jeg blev klogere og klogere, og måtte slutte med at erkende - og jeg ved ikke, om jeg mener det samme om et år igen - at selvom man kan sætte nogle kriterier op, så kan man aldrig vide, om de kriterier passer nøjagtigt til den enkelte kirke, så det må altid ende med et skøn til sidst. En lang række faktorer spiller ind, som for eksempel hvor skal de aktiviteter, der er i den her kirke for lokalsamfundet, af social karakter og så videre, egentlig flytte hen? Der skal jo helst være et sted, de kan flytte hen. Så jeg har lært rigtig, rigtig meget, også om hvor svært det er at se bare ensartet på alt, hvad der foregår i folkekirken. Det kan man ikke, og derfor ligger der jo et kolossalt ansvar lokalt. Derfor er vi i en situation nu, hvor jeg som kirkeminister får mulighed for at prøve, at føre noget af det ud i livet, som udvalget omkring styringen af folkekirken er nået frem til. Det er jo ikke noget, jeg bare kan vælge at sige ja eller nej til. Det er en pligt, som ligger til den minister, der har kirkeministerposten nu. Og det er mig.

Der er lavet en særlig proces omkring styringsudvalgets arbejde, som har været helt exceptionelt eksemplarisk, og som indeholder et demokratisk aspekt, som ingen nogensinde har været udsat for i

Folketinget før. Hvad skete der? Midt i processen afbrydes arbejdet i udvalget, og man går ud og delagtiggør, alle der er interesserede i det i, hvad udvalget er kommet frem til på nuværende tidspunkt af overvejelser og forslag. Der er fem måneders høringsproces, hvor udvalgets formand, plus nogle medlemmer af udvalget, er ude i hvert stift og på Bornholm for at diskutere og lytte, og der kommer 671 hørings svar ind, som alle sammen bliver behandlet af udvalget, da de genoptager arbejdet fem måneder efter, det blev stoppet. Det er aldrig nogensinde sket før, at så demokratisk en proces har været gennemført, inden udvalget har lavet arbejdet færdigt og overladt det til Folketinget. Så hører jeg selvfølgelig, at der er nogle der siger, at nu er der kun to måneders høring, og at det er alt for lidt. Og så må jeg sige, at der jo ikke kun er den store tykke rapport, men også en sammenfatning.

Nu kommer den ind i Folketingets procedure, og i Folketinget plejer man at have fire ugers høringsfrist. Her har vi altså to måneder inden vi læser alle de hørings svar, der kommer, og vi, det er jo Kirkeudvalgets medlemmer, ordførerne og ministeriet og andre, der er interesserede selvfølgelig. Men det er jo dem, der nu skal til at drøfte forslagene, hvad gør vi så? Det ligger jo ikke fast, hvad vi så gør. Det er der ingen, der ved. Vi ved, hvad der ligger af forslag, men vi ved ikke, hvad det bliver for en proces. Det jeg noterer mig er, at alle de medlemmer i udvalget, som har stemmeret, og som har valgt at bruge den. Det vil sige ikke de tre embedsmænd der sad der, og så er der Jesper Langballe som desværre døde i marts måned, som på Dansk Folkepartis vegne har sagt nej til lovgivning overhovedet. Men alle de andre i udvalget har sagt ja til, at der lovgives, inklusive Charlotte Dyremose og Britta Schall Holberg Det er virkelig noget politikerne lægger mærke til, og det betyder også, at der er alvor i tingene. Det er jo ikke for sjov, at man sidder og giver sin stemme og stiller forslag og indsatsforslag, men alle siger, at der er brug for lovgivningen, så det er et udgangspunkt, som jeg som minister står fast på, og det er svært at komme uden om. Det er ikke en trussel.

Så vil jeg bare lige super kort sige omkring metoden i det, der er flertalsforlaget. For det første er bloktilskud nævnt som et begreb. Det er kendt i kommunal sammenhæng, og det har intet at gøre med måden bloktilskud er i kommunal sammenhæng - intet. Her har man bare valgt at sige, at der er nogle af de penge, som i dag gives på finansloven til folkekirken fra staten. Det er her hvor staten understøtter folkekirken, og det går blandt andet til præsteløn, den danske kirke i Sydslesvig og sådan nogle ting, som er statslige opgaver. De statslige opgaver, de behøver ikke være beføjet i bloktilskud, f.eks. Den Danske Kirke i Sydslesvig, de kan være for sig selv stadigvæk på finansloven, som vi kender det. Men norges indvendinger, er det klogt at lytte til nu, hvor der har været så meget protest over, at alle der betaler kirkeskat også betaler til forkyndelse i folkekirken. Det strider imod en anden paragraf i grundloven. Altså kunne man forstille sig et bloktilskud blev givet til Fællesfonden med henblik på for eksempel at sige, det kan gå til vedligeholdelse af kulturarv eller nogle andre ting, som er et fælles anliggende, og som samfundsborgerne uanset religiøs tilhørsforhold er enige om er vigtige. Det er det, der er tanken med bloktilskuddet.

Jeg vil sige omkring kirkeministerens bemyndigelse, at jeg står her og anerkender, at i det udvalgsarbejde der ligger nu, vil der blive taget en masse kompetence fra kirkeministeren og lagt ud til menighedsrådet og gejstlige, hvis man laver den struktur. Det vil sige, at jeg afgiver min beføjelse nu. Det synes jeg også, I skal lægge mærke til. Men jeg får alligevel et håndtag, fordi jeg ikke får lov helt at slippe tøjlerne. Jeg skal lave nogle retningslinjer, nogle rammer, som f.eks. størrelsesordenen på landskirkeskatten og den slags ting, sådan at man er sikker på, at fællesudvalget bevæger sig indenfor en økonomisk ansvarlig ramme. Det står der ikke, det er min tolkning. Det synes jeg sådan set er rimeligt, og det vil sige, at der bliver lagt en reel kompetence ud, hvor det før har været

kirkeministeren, der bestemte over menighedsrådet – man hørte på dem, men det var kirkeministeren, der bestemte. Sådan lægger man noget kompetence ud til nogle andre, der vælges til at bestemme. Det vedrører en fælles dagligdag for folkekirken, og at folkekirken vil trives og udvikle sig i hele landet.

Så er det de indre anliggender, og jeg synes, at det er så genialt lavet af udvalget, at man flytter fællesudvalget ind og gør biskopperne til et lovfæstet kollegialt organ. De sidder så inde i deres rum og snakker indre anliggender. Hvad er de indre anliggender? Det er kun det Dronningen og kirkeministeren skriver under på sammen. Sådan er det defineret. Det er kun de ting, som Dronningen skal skrive under på, når kirkeministeren også skriver under på det. Intet andet vedrører det forum. Og første gang en af dem pipper om, at de gerne vil have fartgrænserne hævet på motorvejen, så er de diskvalificeret til at sidde der. For det har intet at gøre med Dronningen og kirkeministeren. Jeg siger det på en anden måde, for at understrege, at der er virkelig tænkt grundigt over, hvordan man kan indkapsle de forhold, som er centrale for folkekirken, på en måde som gør, at de ikke kan bruges til nogen som helst andre ting. Og lad være med at komme og fortælle mig om Norge og Sverige. Jeg har været nordisk minister lige så langt tilbage, jeg har siddet i regeringer. Så jeg kender rigtig, rigtig meget til forskellene i de nordiske lande. Vi er ikke som svenskerne, og svenskerne er ikke som danskerne. Vi er lidt mere som nordmændene, men vi er slet ikke som nordmændene, når det kommer til stykket. Og jeg holder rigtig meget af dem alle sammen. Måske ligner vi allermest islændingene, hvis der er nogle, vi ligner noget. Netop fordi vi har sådan et saga-agtigt forhold til hinanden.

Så jeg vil bare sige, at jeg går til de her opgaver med oprejst pande og med viljen til at prøve at finde løsninger, der samler bredt i folketinget. Det er en opgave, man har som kirkeminister i dagens Danmark lige nu, og den opgave har jeg i sinde at gøre mig meget, meget umage med at løfte på en måde, som sikrer det, der er det basale i folkekirken. At folkekirken får rum til og kræfter til at forny det arbejde, der skal til for at skabe større fællesskab omkring folkekirken, øge medlemstallet, og få forældrene til at komme med deres børn og lade dem døbe i folkekirken. Det er sådan set det, der er ambitionen at gøre, at vi kan nå den målsætning at vende de her tal. Og det kan lade sig gøre, men det kræver en fornyelse, og det kræver at man får energien tilbage og ser mulighederne, og det bliver rigtig sjovt at være med til og udvikle og bruge de muligheder.

Tak for det.